
DIALOVO

VAN DIERCKX DE CASTERLE B., HOOGLERAAR, KATHOLIEKE UNIVERSITEIT
LEUVEN

REFERENTIE HOLROYD, A., DAHLKE, S., FEHR, C., JUNG, P. & HUNTER, A. (2009).
ATTITUDES TOWARD AGING: IMPLICATIONS FOR A CARING PROFESSION.
JOURNAL OF NURSING EDUCATION, 48(7), 373-380.

DATUM 20/04/2010

Op basis van de demografische evolutie, wordt voorspeld dat in Canada de verpleegkundigen in 2020 tot 75% van hun tijd zullen spenderen aan de zorg voor ouderen. Dit gegeven dient gesitueerd te worden in een culturele context waarin ouderen weinig gewaardeerd worden. In de Anglosaksische landen wordt deze negatieve cultuur rond ouderdom vaak beschreven met het concept 'ageism'. 'Ageism' is een erkend fenomeen in de Westerse maatschappij. Studies hebben aangetoond dat deze (ongegrunde) negatieve houding ten aanzien van ouderen ook bij zorgverleners en bij studenten verpleegkunde wordt teruggevonden. Dit is onrustwekkend gezien de belangrijke rol van attitude in de wijze waarop we onze omgeving begrijpen, benaderen en er impact op hebben. Een negatieve attitude jegens ouderen in de zorgverlenende organisaties impliceert m.a.w. een devaluatie van de zorg voor ouderen. Wat de verpleegkunde betreft, is het daarom belangrijk om te begrijpen wat de attitude van verpleegkundigen ten aanzien van ouderen positief of negatief beïnvloedt en wat de implicaties ervan zijn voor de opleiding.

Verpleegkundige percepties ten aanzien van ouderen worden beïnvloed door een reeks van factoren, waaronder de culturele omgeving waarin verpleegkundigen werken, de werklast die verpleegkundigen ervaren en de hoeveelheid gerontologische kennis waarover verpleegkundigen beschikken. Een factor die zeker ook meespeelt is het gebrek aan erkenning van de complexe aard van de zorg voor ouderen; de zorg voor ouderen vereist gespecialiseerde verpleegkundige kennis en expertise. Uit

onderzoek blijkt echter dat vele verpleegkundigen niet over de kennis, protocollen of tijd beschikken om de zorgbehoeften van ouderen grondig te evalueren en dus adequate zorg te plannen. Als die gerontologische kennis ontbreekt, blijken verpleegkundigen gemakkelijker een afkeer te hebben van de zorg voor afhankelijke ouderen. Bovenstaande maakt duidelijk dat de attitude van verpleegkundigen een belangrijke invloed heeft op de kwaliteit van de zorg.

Niettegenstaande de toenemende nood aan zorg voor ouderen, blijken er in de verpleegkundige curricula slechts minimale veranderingen te zijn doorgevoerd (in de VSA: minder dan 10% stage in gerontologische setting, gebrek aan docenten met expertise in helft van de scholen; gerontologische inhoud vaak geïntegreerd in andere vakken en meestal zeer beperkt in omvang). Men kan ook vaststellen dat er in de scholen voor verpleegkunde slechts weinig docenten zijn met expertise in de ouderenzorg. Ook een interessante bevinding is dat er een sterke correlatie bestaat tussen de attitude van de docenten en deze van studenten. De attitudes van studenten blijken op een positieve manier beïnvloed te worden door een cultuur (zowel op school als in de klinische setting) waarin de ouderen en de zorg voor ouderen positief benaderd wordt.

Bovenstaande overwegingen vormden de aanleiding voor deze Canadese studie over de attitude van studenten verpleegkunde ten aanzien van ouderen. De studie werd uitgevoerd in een bachelor opleiding voor verpleegkunde in een Canadese universiteit, waarin de gerontologische leerinhoud geïntegreerd is in het curriculum over de 4 jaren heen. Van de 246 studenten, hebben er 197 geparticipeerd. Aan de hand van een vragenlijst (Kogan's Attitudes Toward Old People scale) werden de attitudes van de studenten uit de 4 opleidingsjaren bevraagd. De vragenlijst bevat 17 positieve en 17 negatieve uitspraken over ouderen, waarmee studenten al dan niet (sterk) kunnen instemmen.

De consistentie in de globale score tussen de verschillende opleidingsjaren is een eerste bevinding uit deze studie. Er blijkt dus geen evolutie

doorheen de opleiding in de attitude van de studenten, noch in positieve, noch in negatieve zin. Nochtans, als men de scores op de positieve en negatieve items afzonderlijk bekijkt doorheen de opleiding, dan ontdekt men een kleine daling in de positieve attitudes en een kleine stijging in de negatieve attitudes. Een andere opvallende bevinding is dat studenten hoger scoorden op de negatieve uitspraken dan op de positieve uitspraken. Daarnaast werden interessante relaties gevonden met leeftijd en ervaring. Hoe ouder de student, hoe positiever zijn kijk op de oudere. Hoe minder ervaring met ouderen, hoe kleiner de kans op een positieve attitude ten aanzien van ouderen. Een longitudinaal (i.p.v. crosssectioneel) onderzoek en een kwalitatieve onderzoeksbenadering worden als vervolgonderzoek aangeraden om deze resultaten te bevestigen, te verfijnen en beter te begrijpen.

Het gebrek aan een zichtbaar gerontologisch opleidingsonderdeel en voldoende opportuniteiten om ervaring op te doen met gezonde ouderen zouden volgens de onderzoekers deze resultaten mede kunnen verklaren. Studenten zonder duidelijke gerontologische bagage stage laten lopen in klinische settings met geriatrie patiënten bestendigt de overtuiging dat ouderenzorg geen gespecialiseerde kennis vereist. Ook het gebrek aan gerontologische kennis bij de meeste docenten, wordt door de onderzoekers als verklarende factor aangehaald. We moeten er ons van bewust zijn dat docenten (ook beïnvloed door de negatieve kijk op ouderen in onze maatschappij) onbewust misschien de neiging hebben om geriatrie inhoud slechts minimaal te integreren in eigen vakken. Ook moeten we ons afvragen in welke mate de docenten en verpleegkundigen in de klinische setting door de houding die ze uitstralen mee verantwoordelijk zijn voor deze eerder negatieve attitude van studenten ten aanzien van ouderen.

In een recente Vlaamse studie (Deschodt et al, 2010) die de gerontologische aspecten in de verpleegkundige curricula van 17 hogescholen bestudeerde, blijkt dat in Vlaanderen heel wat inspanningen geleverd worden om in de bachelor opleiding de student een goede

gerontologische basis mee te geven. Uit deze bevraging blijkt dat in de meeste programma's gerontologische leerinhouden geïntegreerd worden in de niet-gerontologische vakken (ook al gaat het maar om een klein percentage van de leerinhoud), dat alle studenten de kans krijgen om stage te lopen in geriatrische settings (waarbij in slechts de helft van de opleiding deze stage verplicht is) en dat bijna 10% van de docenten over gerontologische expertise blijkt te beschikken. Er blijken wel grote verschillen te zijn tussen de programma's. Het gebrek aan enthousiasme en interesse voor de gerontologische zorg, dit zowel bij studenten als docenten, vormt echter een negatieve bevinding uit deze studie. Dit werd trouwens ook aangehaald als één van de belemmerende factoren om meer gerontologische inhouden te integreren in het curriculum. Daarnaast bleek uit deze studie ook een gebrek aan aandacht voor specifieke 'gerontologische' competenties. Het gebrek aan een duidelijk geëxpliceerd gerontologisch curriculum en aan standaarden voor gerontologische competenties werd door menigeen ook als belangrijke barrière ervaren om studenten goed op te leiden voor de ouderenzorg. Het gegeven dat in sommige scholen veel meer studenten kiezen voor de ouderenzorg dan in andere, is eveneens een vaststelling die vragen oproept.

Rekening houdend met het toenemend aandeel van de ouderenzorg in de gezondheidszorg en de grote kwetsbaarheid van de oudere in onze Westerse samenleving, kunnen we alleen maar concluderen dat de hogescholen voor Verpleegkunde voor een grote uitdaging staan.